

rada. Ovdje spomenimo samo da je znatan broj članova Jugoslavenskog odbora i ljudi njemu bliskih bio u masonskim ložama, a njih nalazimo i među istaknutim političarima koji su radili na stvaranju stare jugoslavenske države i kasnije u njoj imali značajnu ulogu« (str. 150).

JNO bez sumnje bijaše značajan politički faktor u sastavu pokreta za rušenje Austro-Ugarske i stvaranje jugoslavenske države. Kao takva, ona je, dajući politički legitimitet i veliku financijsku podršku Jugoslavenskom odboru u Londonu, izvršila historijski zadatak. Prilikom raspuštanja u ožujku 1919, JO posebno se zahvalio iseljenicima, koji su mu svojim povjerenjem omogućili da pred stranim svijetom ne govori u ime nekoliko svojih osamljenih članova već u ime svih Jugoslavena. Članovi JNO i to posebno oni bogatiji uputili su za rad JO 45 milijuna ondašnjih jugoslavenskih dinara.

Određujući odnos JNO prema jugoslavenskom iseljeničkom pokretu u SAD, Antić je prilično rezerviran i nastoji održati svoju tezu o potpunog samostalnosti takva pokreta u Južnoj Americi, zanemarujući usporedna istraživanja, o doprinosu jednog i drugog pokreta u stvaranju jugoslavenske države. Ipak, uza sve razlike postoje i mnoge sličnosti između oba pokreta, kao što su recimo »austrijaki« i »jugoslaveni« kao političke skupine, sa velikom ulogom u oba ova pokreta. Nadalje Antić je mogao analizirati djelovanje političkih institucija Hrvatskog saveza u Sjevernoj i Južnoj Americi. Hrvatski savez u SAD bio je znatno razvijenija hrvatska narodna organizacija, koja se, za razliku od istoimene južnoameričke, zalagala za stvaranje jugoslavenske države. Osim toga, zbog uključenosti Narodne hrvatske zajednice i ostalih jugoslavenskih potpornih organizacija, a da ne govorimo o novinama i ostalim iseljeničkim političkim institucijama, mnogo je značajniji politički doprinos našeg iseljeničtva u SAD u procesu stvaranja jugoslavenske države.

Na kraju svoje knjige Antić nas upozorava da je u jugoslavenskom iseljeničkom pokretu u Južnoj Americi, pored njegove primarne zadaće – političkog doprinosa u rušenju Austro-Ugarske i stvaranju države Južnih Slavena – bio od samog početka prisutan i interes za oblik vladavine i unutra-

šnjeg uređenja buduće države. Ne bismo se posve mogli složiti s Antićevim mišljenjem da je zahtjev iseljeničkog pokreta za monarhijom kao oblikom vladavine u budućoj državi samo logična posljedica položaja Kraljevine Srbije u iseljeničkoj koncepciji jugoslavenskog iseljeničkog pokreta u Južnoj Americi. Stav smo spremni još više braniti kada autor uspoređuje stavove iseljenika u Južnoj i Sjevernoj Americi o tom pitanju. Pri tom se nameće nužnost sagledavanja različitih društveno-političkih uvjeta u kojim je djelovao jugoslavenski iseljenički pokret u SAD i Južnoj Americi, te njegovih nosioca koji su se na osnovi drukčijega društveno-ekonomskog položaja razlikovali i u svojim političkim opredjeljenjima. Kapitalisti našeg porijekla u Južnoj Americi kao nosioci pokreta u politički konzervativnijoj sredini vjerojatno su bili skloniji monarhiji i centralizmu, negoli rukovodioci jugoslavenskog iseljeničkog pokreta u SAD, koji su djelovali okruženi snažnom političkom grupacijom socijalista našeg porijekla.

Tihomir Telišman

Freerk Huisken

AUSLÄNDERFEINDE UND
AUSLÄNDERFREUNDE
EINE STREITSCHRIFT GEGEN DEN
GEÄCHTETEN WIE DEN
GEÄCHTETEN RASSISMUS

Hamburg: VSA Verlag, 1987.

U SR Njemačkoj živi 4,6 milijuna stranaca. Svakodnevno, prikriveno ili otvoreno, očituju se napetosti između stranaca zbog egzistencijalnih razloga, prije svega zbog nezaposlenosti. Treba imati na umu da je nezaposlenih oko dva milijuna, što domaćih, što stranih. Castels u studiji *Migration und Rassismus* tvrdi da su stranci permanentno diskriminirani jer to omogućuju izvjesne institucije društvenog i političkog sustava. Najnoviji Nacrt zakona o strancima u SR Njemačkoj, s izrazito diskriminatornim i nacionalističkim konotacijama kao da potvrđuje Castelsovu tvrdnju. Za i-

lustraciju navodimo i francuski primjer: Le Penov *Nacionalni front*, kao političku instituciju koja promiče diskriminaciju, rasizam i ksenofobiju. Le Penov nedavni uspjeh na francuskim izborima (14,4% glasova, usp. Newsweek, May, 9 1988, p. 10) govori o jačanju ksenofobijskih, neprijateljskih raspoloženja spram stranaca. Lijevi i liberalniji krugovi u SR Njemačkoj također se pribjavaju moguće interakcije i agresivnije, dakle isključivije politike spram stranaca, koju bi mogla povesti Nacionalno demokratska stranka sa svojim političkim trabantima. Zacijelo se radi o fenomenima koji zaslužuju istraživačku pozornost. Istraživači nisu u tomu pogledu pasivni. Prinosa o ksenofobiji i rasizmu na njemačkom govornom području zaista ne oskudijeva. U najnovije ide i ova knjiga, u kojoj autor zbori o odnosu prijatelja i neprijatelja na primjeru stranaca. U prvom dijelu govori o ksenofobiji, a u drugom o mogućem prijateljstvu. Kao što je i primjerno, ponajprije polazi od definiranja pojmova, pokazujući koje je značenje ksenofobije. Nakon teorijskoga i metodičkog objašnjenja polako nas uvodi u životnu stranu problema, držeći pri tomu ksenofobiju rezultatom »vruće politike« spram stranaca.

Njezini vatreni žreci ugrožavaju tzv. neplemenite strance, u konkretnom slučaju Turke, azilante, izbjeglice itd., a najveći plameni jezici iz redova desnih radikala najradije bi obračunali s tom »neciviliziranom masom«. Ksenofobijska su djelovanja netolerantna, iako se zbivaju u društvima koja počivaju na premisi tolerancije. To je jedan paradoks. Drugi se odnosi konkretno na SR Njemačku, koja se zalaže za zajedničku Evropu, naravno uključujući i Tursku, i potiče ksenofobijska raspoloženja. Autor je, osim Turaka, za predmet analize uzeo i *azilante*. U nas ovaj problem nije dovoljno jasan, protumačen i aktualan, a u SR Njemačkoj teorijski je i praktično vrlo živ. Zacijelo možemo govoriti o pojačanom interesu za zadobivanje azila, gotovo o pravoj najezdi azilanata, tj. onih koji traže azil. Dio njih jesu stvarni politički azilanti, prebjezi iz autoritarnih i pomahnitalih političkih ustrojstava, koji traže utočište, a drugi »maskirani azilanti«, koji pod izlikom bijega od zakulisnih političkih igara traže uh-

ljebljenje. Domaći ih smatraju nepoželjnim osobama koje zaoštravaju odnose na tržištu radne snage. Sastavni dio ksenofobije jest rasizam, kojeg je autor izložio na primjernima Južne Afrike i Evrope. Uzroci ksenofobije i rasizma jesu u predrasudama i slici neprijatelja. Predrasude su krivi stavovi, krive slike o drugima koji nisu naši. Da bi ih metodički objasnio Huisken se oslonio na prinose Ostermana i Niklase, i to opet potkrijepio pričom o neizbježnim Turcima. Pretpostavke da se predrasude iskorijene jesu prosvjećivanje, komuniciranje, druženje s drugima, protuobaviještavanje, demontaža i propaganda. Metodama upoznavanja, komunikacije i kooperacije s onima koji nisu Nijemci moguće je neprijateljski odnos promijeniti u prijateljski. Tome je autor posvetio dio knjige, odabравši odnos prijatelj-neprijatelj. Naravno, on se ne uklapa u klasičnu shemu Carla Schmitta (Pojam političkog i ostale rasprave, Zagreb, »Matica Hrvatske«, 1943), jer se ne radi o tako zaoštrenom odnosu koji bi uzrokovao građanski rat. Knjiga je strukturirana na paradigmi prijatelj-neprijatelj. S izvornim značenjem ovih pojmova kod Hobbesa i Schmitta nema nikakve veze. Ova paradigma poslužila je Huiskenu poradi postizanja plastičnosti. Ona se pojavljuje samo kao interpretativna mogućnost s metaforičkim značenjem pri analizi suvremenog konflikta između stranaca i starosjedilaca.

Andelko Milardović

Gabriela Sokolová a kolektiv

SOUDOBÉ TENDENCE VÝVOJE NÁRODNOSTÍ V ČSSR

Praha: Academia, 1987. 216. str.

»Nacionalna problematika trajno je aktualna u svim višeeetničkim državama. Socijalističko rješenje tog pitanja uključuje pravo naroda i narodnosti na svestran razvoj i punu ravnopravnost. Stvaraju se tako istovremene pretpostavke dobrovoljne suradnje i zbližavanja naroda u svim područjima društvenog života. U socijalističkim drža-